

Otkriće lokalne rimske keramičarske radionice u Crikvenici

Discovery of a Roman local ceramics workshop in Crikvenica

Goranka Lipovac Vrkljan

Primljeno/Received: 30.01.2007.
Prihvaćeno/Accepted: 08.02.2007.

Tijekom probnih zaštitnih istraživanja 2004. godine u Crikvenici, potvrđene su pretpostavke o postojanju antičkog lokaliteta na položaju Crikvenica „Igralište“. Prema prvim spoznajama, zaključeno je da se u doba rimske antike, na širem prostoru Ad Turres, nalaze gospodarski objekti, (tada) još nedefiniranog sadržaja i namjene. Nakon složenih priprema, probna sondiranja prerasla su 2006. godine u sustavna arheološka istraživanja ovog lokaliteta. Na prostoru od 1800 m², utvrđen je nalaz nekoliko objekata antičke lokalne keramičarske radionice. Ovdje iznosimo sažetak rezultata prošlogodišnjih istraživanja u Crikvenici.

Ključne riječi: Crikvenica, Ad Turres, rimska antika, lokalna rimska keramičarska radionica, keramičarska peć, tegule sa žigom
Key words: Crikvenica, Ad Turres, Roman Antiquity, Roman local ceramics workshop, ceramics manufacturing oven, tegulae with stamps

U Crikvenici su prošle godine, tijekom ljetnih mjeseci, započeta arheološka istraživanja na položaju lokaliteta Crikvenica „Igralište“. Prilikom manjih arheoloških pokusnih iskopavanja 2004. godine, koje je na položaju istog lokaliteta proveo Institut za arheologiju iz Zagreba, a pod vodstvom dr. sc. Goranke Lipovac Vrkljan, pokušalo se objasniti višegodišnju pojavu slučajnih arheoloških nalaza iz vremena rimske antike na lokacijama neposredno uz sam arheološki lokalitet. Prema rezultatima prethodnih istraživanja (Lipovac Vrkljan 2004; Lipovac Vrkljan 2005, 73-76; Lipovac Vrkljan 2005a, 164-165), kao i rezultatima arheoloških iskopavanja 2006. godine, na spomenutom je lokalitetu tijekom rane faze romanizacije našeg priobalja, postojao jedan gospodarski kompleks unutar koga je djelovala keramičarska radionica. Pronalazak cijelog sloja deponirane i naknadno rasute (taracirane) rimske keramike: uporabne kućanske keramike, amfora, graditeljske opeke i krovnih crjepova, upućivali su da se radi o vrlo značajnom nalazu antičkog objekta. Poseban prilog njegovom radioničkom obilježju bili su nalazi znatno prepečenih ulomaka keramike i opeke kao i nalazi troske, zapečenog sloja zemlje, ulomci šamotne obloge kao i tragovi gara. S prostora istražene površine lokaliteta, cjelokupan je arheološki materijal (keramika i opeka) bio potpuno iste fakture i karakteristične narančasto-crvenkaste boje, a što se prepoznaje kao obilježje jedne određene radionice. Nalaz radioničkog žiga vlasnika (ili zakupnika) Seksta Metilija Maksima, samo je učvrstilo naše pretpostavke o postojanju lokalne figline i njenog skladišta na prostoru Crikvenice. Radionica je djelovala od druge polovine 1. st. pr. Kr. do kraja 2. st. n. Kr. i bila je dijelom većega antičkoga gospodarskoga i naseobinskoga kompleksa, kome je povijest zaboravila ime, ali se položaj sačuvao u kasnijem toponimu cestovne postaje *Ad Turres* koju antički izvori, posebno Peutingerianov zemljovid (iz 3. ili 4. st. n. Kr.), smještaju na prostoru Vinodola, na jednaku udaljenosti između Rijeke i Senja, u Crikvenicu (Starac A. 2000, 84).

Na tragu ovih vrijednih spoznaja, ovog su ljeta nastavljena arheološka iskopavanja na pomoćnom nogometnom igralištu u Crikvenici. Premda su sustavna istraživanja započela tek s ovom 2006. godinom, ukazali su se vrlo zanimljivi arheološki nalazi koji govore o tragovima rimske civilizacije na prostoru Crikvenice.

Arheološki lokalitet Crikvenica „Igralište“ smješten je na sjevernome rubnom dijelu grada. Prostor lokaliteta „Igralište“ prostire se za sada na još nedefiniranoj površini. Utvrđeno je da lokalitetu pripadaju prostori između Koterske i Vinodolske ulice, odnosno prostor igrališta Nogometnog kluba Crikvenica, pomoćno nogometno igralište i prostor sjeverno od pomoćnoga nogometnog igrališta. Taj je prostor i preventivno zaštićen kao arheološki lokalitet. U širem smislu, naselju uz kasnoantičku postaju *Ad Turres*, nužno je pridodati prostor vrta pavlinskog samostana uz crkvu Uznesenja Bl. Djevice Marije, prostor hotela Kaštel, dio Dvorske ulice kao i prostor pod Kotorom i Badnjem.¹

Institut za arheologiju započeo je 2004. godine prva arheološka istraživanja na prostoru lokaliteta Crikvenica „Igralište“ i to probnom sondom na južnom rubu pomoćnoga nogometnog igrališta. Prema nalazima iz veoma malog uzorka sonde (Mikrosonda B) i to 4,00 x 2,00 m kojom se pokušalo odgovoriti na pitanje pojave slučajnih antičkih rimskih nalaza s prostora Crikvenice (Brunšmid 1895, 154; Vikić Belančić 1976, 12, kat. br. 82), utvrđeno je da se na prostoru lokaliteta „Igralište“ nalazi antički rimskodobni lokalitet određenoga gospodarskog sadržaja, o čemu je bilo izvješteno u tekstu prvog broja Anala Instituta za arheologiju (Lipovac Vrkljan 2005, 73-

1 Rasprostranjenost antičkog lokaliteta predmnijevamo prema terenskim rekonstruiranjima (koje je sustavno provodila dr. sc. Goranka Lipovac Vrkljan i arheolog-kustos Ranko Starac tijekom 2004., 2005. i 2006. godine) šireg prostora lokaliteta kao i prema položajima slučajnih arheoloških nalaza iz 19. st. u Crikvenici i njenom neposrednom zaleđu.

Sl. 1. Crikvenica-„Igralište“ 2006. g., položaj lokaliteta (foto: D. Pelić)

Fig. 1. Crikvenica-„Igralište“ 2006, position of the site (photo by: D. Pelić)

76). Kako je uzorak ispitano prostora bio doista neznan, zaključci tada nisu mogli biti jasno iznijeti i argumentirani. Tim probnim istraživanjima potvrđene su tek činjenice slučajnih nalaza značajne koncentracije rimske graditeljske i uporabne keramike te nalaz većeg broja amfora pri povremenim graditeljskim radovima na prostoru lokaliteta. Pronađeni arheološki materijal potaknuo je mišljenje o postojanju radioničkog središta keramičarske djelatnosti u doba rimske antike na prostoru Crikvenice, što je bilo nužno provjeriti u narednim sustavnim arheološkim istraživanjima 2006. godine.

Od 19. lipnja do 11. rujna 2006. provedena su sustavna arheološka istraživanja dijela lokaliteta Crikvenica „Igralište“. ² Ona su se izravno nastavila na probnu sondu (Mikrosondu B) iz 2004. godine. Arheološkim iskopavanjem zahvaćena je površina od 1834 m² prostora lokaliteta pomoćnoga nogometnog igrališta. ³ Prema prvim rezultatima očitavanja obilježja arheoloških objekata, nalazu arhitektonskih struktura kao i prema pokretnim nalazima, na prostoru lokaliteta „Igralište“ u Crikvenici, otkriven je gospodarsko-stambeni kompleks lokalne rimske keramičarske radionice (*figlina*). Na cijelom prostoru od 1834 m², koliko smo dosada zahvatili, ⁴ prostire se rasuti sloj antičke šute debljine sloja 20-ak cm. On nije samo istresen i deponiran. Radi se o jednom ravnomjernom sloju koji je, kao neka vrsta taraca, iskorišten za poravnavanje, nivoiranje terena kao i njegovu vodoizolaciju, s obzirom na hidroizolacijsko svojstvo ilovače. Premda je ovaj prostor Crikvenice, kao uostalom i njezina vinodolskog zaleđa,

Sl. 2. Crikvenica-„Igralište“ 2006. g., tlocrt ostataka perimetralnoga istočnog zida SJ 022 (foto: D. Pelić)

Fig. 2 Crikvenica-„Igralište“ 2006, ground plan of the remains of the perimeter east wall SU 022 (photo by: D. Pelić)

2 Cjelokupna istraživanja lokaliteta Crikvenica „Igralište“ kao zajednički projekt Grada Crikvenice i Instituta za arheologiju u Zagrebu, provodi Institut za arheologiju u Zagrebu u suradnji s Pomorsko-povijesnim muzejom Hrvatskog primorja. Uz voditeljicu istraživanja, dr. sc. Goranku Lipovac Vrkljan iz Instituta za arheologiju u Zagrebu, u ovogodišnjim je iskopavanjima sudjelovao kao suradnik kolega arheolog Ranko Starac, kustos Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja (ujedno suradnik na projektu „Liburnski limes – arheološka topografija“). Zamjenik voditeljice istraživanja bio je dr. sc. Bartul Šiljeg, asistent u Institutu za arheologiju u Zagrebu. Istraživanja u Crikvenici financirao je Grad Crikvenica, u gotovo cjelokupnom iznosu, uz potporu Ministarstva kulture Republike Hrvatske i Primorsko-goranske županije.

3 Obradu pokretnoga keramičarskog materijala vodila je mr. sc. Ivana Ožanić. Tijekom arheološkog istraživanja u Crikvenici, u srpnju i kolovozu, volonterski su pomoć pružili i mladi Hrvati iz dijaspore koji su, unutar projekta Hrvatske matice iseljenika, sudjelovali u nekim od stupnjeva iskopavanja (pranje keramike, čišćenje...).

4 Cjelokupna površina ovog dijela antičkog rimskodobnog lokaliteta na pomoćnom nogometnom igralištu, obuhvaća površinu od 5.200 m², od čega je ove godine istražena gotovo trećina površine.

izuzetno bogato podzemnim vodama, a nije nepoznata situacija kada se u antici keramička šuta ili same amfore (slučajevi u antičkoj Puli, Saloni ili Naroni) koriste kao izolacijski sloj, doista začuđuje veličina površine prostora na kojem je rasprostrta ta keramičarska i opekarska šuta. Kako pretpostavljamo da ona, u toj ogromnoj količini, nije dovezena na ovaj prostor samo poradi niveliranja, nameće nam se zaključak o njejoj ponovnoj uporabivosti i to u jednoj od faza antike ovog lokaliteta. Potvrdu prethodnih predmnijevanja pružilo je ovogodišnje otkriće keramičarske peći na lokalitetu „Igralište“. S obzirom na njegova arhitektonska obilježja može se zaključiti da se na tom prostoru proizvodila znatnija količina keramičarskih proizvoda. Uočena je i naznaka još dviju peći, čija su istraživanja ostavljena za sljedeća istraživanja.

Cijela površina arheološkog zahvata na položaju „Igralište“ postavljena je unutar geodetskog mrežnog sus-

Sl. 3. Crikvenica-„Igralište“ 2006. g., nalazi ulomaka amfora iz SJ 005 (foto: D. Pelić)

Fig. 3. Crikvenica-„Igralište“ 2006, finds of amphora fragments from SU 005 (photo by: D. Pelić)

tava 5,00 x 5,00 m, pomoću četiri repne točke koje su povezane na osnovnu geodetsku kotu Crikvenice.

Arheološko istraživanje prostora lokaliteta Crikvenica „Igralište“ odvijalo se u dva dijela.

Tijekom prvog dijela, obavljala se priprema terena za samo arheološko iskopavanje. Ovaj se pripremni dio sastojao od čišćenja terena i uklanjanja **recentnog graditeljskog nasipa**, SJ 001, s površine terena. Recentni nasip, SJ 001, (3,14 - 2,39 m/nm) predstavlja odloženu graditeljsku šutu koja se na prostoru pomoćnoga nogometnog igrališta odlagala duži niz godina. Tijekom uklanjanja te graditeljske šute, primijećena je pojava ulomaka rimske keramike i opeka. Radi se o preokrenutom sloju iz bagerskog iskopa 1982 /83. g. koji je zadržan na površini, SJ 017, SJ 018 (1,89 - 1,35 m/nm). Poradi toga, na površini navedenog sloja uočila se pojava rahlije smeđe zemlje, SJ 004. Na kraju ovih pripremnih radova, cijela je površina od 1834 m² očišćena od recentnog nasipa SJ 001. Pod njime se pojavila nova stratigrafska jedinica: **naplavinska ilovača**, SJ 002 (2,39 - 1,80 m/nm). Radi se o izuzetno kompaktnom sloju masne ilovače tamnosive boje (Munsell: 5Y 4/1, dark gray). Zanimljiva je činjenica da nakon uklonjenog sloja graditeljske šute, SJ 001, a prije naplavinske ilovače, SJ 002, nismo naišli na sloj humusa koji se očekuje. Naime, na ovome je prostoru bilo dosta plodne zemlje koju su Crikveničani obrađivali. Kako je prostor Crikvenice siromašan plodnom zemljom, prilikom prenamjene ovog prostora iz obradivog zemljišta u nogometno, Crikveničani su odnijeli s tog prostora svu plodnu zemlju za svoje vrtove. Inače, cijeli prostor Vinodolske doline flišno je područje, izuzetno bogato naplavinskom ilovačom koja se, vođenim tokovima, slijeva na prostor crikveničke udoline.

U cijelom SJ 002 nije primijećena prisutnost znatnije koncentracije keramičkih ulomaka. U njegovu gornjem – završnom dijelu, možemo govoriti o sterilnom sloju, dok se pri početku tog sloja, pri prijelazu na **kulturni**

sloj SJ 004 (= SJ 005 iz 2004. godine), bilježi veća pojava ulomaka keramike. Radi se sada o pojavi sloja rahlije smeđe ilovače, SJ 004 (1,80 - 1,56 m/nm) pomiješane sa znatnijom koncentracijom ulomaka keramike i opeke. Na cijeloj otvorenoj površini zabilježen je taj sloj rahlije zemlje s keramičkim uloncima. Nakon definiranja rimsko-dobnoga kulturnog sloja (SJ 004), zapažena je pojava arhitekture zidova. Gornji, završni sloj zidne strukture završava na istoj visini kao i SJ 004. Odmah je definiran rimski zid, SJ 022, dužine 15,5 m i širine 0,55 m (1,74 - 1,43 m/nm). Pruža se u smjeru jug – sjever, zapadno od Mikrosonde B iz 2004. g. Zid je građen dvostrano, s ispunom u sredini. Poluklesanci i klesanci čine zapadno i južno lice zida povezano antičkim mortom, unutar kojeg je agregat morskog pijesak s ulomljenim manjim komadićima keramike. Njegovo smo temeljenje tek naznačili. Radi se o temeljenju izravno na sloju zdravice, bez značajnije osnovne konstrukcije. Kako bi utvrdili temeljnu stopu ovoga zida, uz lice zida proširili smo iskop (*šlic*) do temeljne stope. Moglo bi se reći, na temelju prvog uvida da su neravnomjerno položeni manji ulomci kamena predstavljali određeni temelj. Do otvaranja cijele temeljne visine, ovo pitanje ostaje otvorenim.

Unutar sjeverozapadnog dijela terena naišli smo na nekoliko zidnih struktura, raspored kojih upućuje na postojanje stambenih ili radioničkih insula. Zid SJ 048 prostire se gotovo cijelom dužinom otvorenog terena. Pretpostavljamo da se ta arhitektura zida spaja s arhitekturom istočnog zida SJ 022, tvoreći jednu zaokruženu cjelinu određene gospodarske – stambene namjene. Posebno je zanimljiva pojava arhitekture rimskih zidova i na istočnome dijelu terena.

Valja istaknuti da su gornje površine zidova bile preslojene sa SJ 004, rahlom zemljom s mnoštvom ulomaka keramike i opeke. Koji je razlog tome u kronološkom smislu, za sada je preuranjeno zaključivati. Još jedna zanimljivost: na pojedinim dijelovima zidne strukture

jasno se uočavaju naknadne intervencije u smislu popravaka. Te su intervencije izvedene uporabom graditeljske keramike, većinom tegulama i opekama. O značenju zidova na južnom dijelu arheološkog terena, osim za zid SJ 022, nismo u mogućnosti jasnije definirati njihovu namjenu, kao niti njihovu visinu s obzirom na očuvanu visinu njihove arhitekture. Oni su, kao i zidovi na sjevernom dijelu terena, tijekom ovogodišnjih arheoloških iskopavanja samo naznačeni u završnom gornjem sloju.

Nakon što smo odredili prvi rimski kulturni sloj SJ 004 i definirali arhitekturu zidova, otvorena je nova stratigrafska jedinica SJ 025, koju je presložio SJ 004. Ispod ovog sloja rahlje smeđe ilovače, pomiješane s ulomcima keramike, javlja se novi **antički kulturni sloj**, SJ 025 (= SJ 005 iz 2004. g.) (1,69 m/nm). Ova se stratigrafska jedinica odnosi na sloj ulomaka rimske kućanske i graditeljske keramike te opeke. Sva je keramika zbijeno presložena jedna preko druge, gotovo bez zemlje. Na cijeloj iskopnoj površini arheološka situacija potpuno je istovjetna, bez iznimke. Izlomljeni ulomci keramike i opeke ravnomjerno su rasuti cijelom otvorenom površinom. Nakon provedenog čišćenja ovoga kulturnog sloja, dobiva se dojam kako je taj keramičarski otpad (šuta), rasut ravnomjerno s određenim razlogom i poravnat na ovome prostoru. Koji su mogući razlozi tome, teško je pretpostaviti. Nekoliko je mogućnosti. Prvotno, moguće se radi o niveliranju terena i ponovnoj uporabi keramičarske šute u svrhu hidroizolacije ovog prostora. Cijela površina lokaliteta izuzetno je bogata podzemnim vodama, a ujedno se na ovome prostoru skupljaju sve oborinske vode s okolnih brežuljaka. Mogli bismo zaključiti kako je naš lokalitet „Igralište“ neki oblik lijevka koji skuplja tu vodu. Moguće je i drukčije tumačenje, a koje govori o mogućnosti da je sav ovaj keramičarski otpad (raspoređen ravnomjerno po terenu) rezultat djelovanja naplavinjskih sljevova, tijekom kasne atike. Tome u prilog ide činjenica da se sve aluvijalne naplavine Vinodolske doline spuštaju prema moru i to niz crikveničku udolinu, unutar koje je smješten naš lokalitet. Međutim, čudi izuzetna ravnomjernost visinskih suodnosa ovog sloja na zahvaćenom otvorenom prostoru terena. Ukoliko bi to i bio rezultat naplavinjskih djelovanja, nikako ne bi bila moguća ovakva izrazita ravnomjerna rasprostranjenost keramičkih ulomaka na površini od gotovo 2000 m², što je ovdje slučaj.

Bez obzira na razloge poradi kojih unutar ovog lokaliteta dolazi do pojave keramičkog taraca, zanimljivo je da se taj pokrov, koji je moguće služio i kao određeni estrih, sastoji od ulomaka keramike i opeke. I to razlomljenih proizvoda keramičarske produkcije. Ova je tvrdnja utoliko snažnija nakon otkrića keramičarske peći. Nakon njezina otkrića, pojašnjena je činjenica tolike koncentracije odbačene keramičarske šute.

Tijekom samog početka arheoloških istraživanja, na površini iskopnog materijala javljala se znatnija količina amorfnе keramičarske mase. Ujedno, bila je očita i prisutnost zapečene tamnocrvene, gotovo ljubičaste ilovače (Munsell: 2,5 YR 3/6 dark red). Sve je to ukazivalo na prisutnost određene djelatnosti, vezane uz korištenje vatre.

Samu peć definirali smo prema prvim naznakama lučno uslojene graditeljske keramike i opeke – u ravnomjerno raspoređenim parovima rebara, izuzetno snažno zapečenih (gotovo okamenjenih) rubova. Zaključeno je da se radi o rebrima rimske keramičarske peći koja su bila izložena značajnoj temperaturi gorenja unutar peći. Nakon čišćenja njezine ispune, jasno su se očitali obrisi peći. Ova peć sadrži komoru pravokutnog tlocrta s tunelastim ložištem. Uzdužna os peći je u pravcu zapad - istok. Dimenzije komore su: 4,90 x 3,50 m. Građena je od standardnih opeka s vezivom od vapna. Nalazi se na

mjestu ranije rasložene peći, koju je presložila i iskoristila njezino dno kao temelj. Bila je ukopana u zemlju s bočnim zidnim strukturama koje su bile premazivane glinenim premazima u funkciji toplinske izolacije - šamota.

Očuvan je samo donji dio arhitektonske konstrukcije rimske keramičarske peći (1,83 - 1,23 m/nm). Od gradbenih elemenata peći, definirali smo njezinu strukturu, njezinu zapunu, ložište (*praefurmiium*), lukove ložišta i njihova ojačanja kao i zapunu ložišta peći. Prema prvim rezultatima zaključujemo da je ova peć imala stalnu arhitektonsku konstrukciju.

Pri čišćenju zapune peći, SJ 062 unutar crvenonarančaste masne ilovače, naišlo se na amorfnе oblike zapečene ilovače, ulomke zapečenih tegula i žbuku. Na većoj dubini ta se boja ilovače promijenila u tamnocrvenu – gotovo ljubičastu, a struktura joj je postala izrazito kompaktna, gotovo grumenasta i otvrdnuta do stupnja okamenjenosti. U sve nižim slojevima, zamijećena je pojava sivo-zelene ilovače, zdravice, muljike. Njezina je pojava povezana s prodiranjem podzemnih voda koje su nanijele taj sloj u donju supstrukciju unutrašnjosti komore.

Tijekom ovogodišnjih arheoloških iskopavanja nije u potpunosti definirano pojašnjenje cjelokupne strukture peći. Njezino zaokruženje planira se tijekom sljedeće godine.

Radionički kompleks crikveničke figline, zajedno sa spremištima, imao je jasnu selektiranu izradu koja je uključivala proizvodnju graditeljske keramike, kućanske uporabne keramike i proizvodnju amfora. Na južnom prostoru lokaliteta obavljala se izrada i pečenje graditeljske i kućanske uporabne keramike. Međutim, na istočnom prostoru ovog lokaliteta odvijala se proizvodnja amfora, Mikrosonda C (definirana 2006. g.). Razlog ovakvu zaključku proizlazi iz selektivnog nalaza vrsta keramičke produkcije. Uz Mikrosundu B iz 2004. g., definiran je kulturni antički sloj SJ 005 (isti iz 2004. g.). Njegov je sadržaj na ovome prostoru, posebno južno i zapadno od Mikrosonde B, definiran većom količinom položenih ulomaka amfora, u smjeru zapad - istok, SJ 156 (1,60 -1,45 m/nm). Položene su u dva reda – uslojene jedne preko drugih. Njihovo je vađenje ostavljeno za iduću godinu istraživanja. Zanimljivo je da cijela ova stratigrafska situacija ulazi pod današnji parking uz Gradsku športsku dvoranu u Kotorskoj ulici, što se jasno zaključuje prema istočnom kontrolnom profilu. Na žalost, taj dio radioničkoga kompleksa proizvodnje amfora nije moguće istražiti, te će nam pitanje njihove produkcije unutar crikveničke figline ostati, do daljnega, nepoznanicom.

Posebnu kategoriju crikveničkih arheoloških nalaza predstavljaju nalazi nekoliko desetaka tegula s radioničkim žigom. Radi se o žigu vlasnika ove figline, Sekstu Metiliju Maksimu. Ove tegule s radioničkim žigom vrlo su znakovite za crikveničku radionicu, s obzirom na njihovu znatniju prisutnost unutar ovog lokaliteta. Naime, do sada je manji dio opeka s istim radioničkim žigom pronađen na otoku Krku (uvala Soline) i jedan ulomak u Senju (Starac R. 1991, 221 - 234; Wilkes 1969, 501). Nakon pronalaska lokalne keramičarske radionice u Crikvenici 2006. godine i veće količine tih žigova, zaključujemo da je Seks Metilije Maksim bio vlasnik crikveničke figline koja proizvodi graditeljsku, uporabnu kućansku keramiku i amfore od vremena kasne Republike do sredine 2. st. n. Kr.

Literatura

Brunšmid J., 1895, Arheološke bilješke iz Dalmacije i Panonije, VHADns, sv. I, Zagreb, 154

- Cambi N., 1980, Amfore kao građevinski i izolacijski materijal u antičkom graditeljstvu Dalmacije, u: (ur. M. Suić, M. Zaninović) *Materijali, tehnike i strukture predantičkog i antičkoga graditeljstva na istočnom jadranskom prostoru*, Zagreb, 73 – 80.
- Lipovac Vrkljan G., 2004, *Arheološko istraživanje lokaliteta Crikvenica "Igralište"*, izvješće 2004. godine, Zagreb, 2004.
- Lipovac Vrkljan G., 2005, AIA, Zagreb, 2005,
- Lipovac Vrkljan G., 2005a, *Crikvenica – Igralište*, HAG 1/2004, Zagreb, 164 – 165.
- Starac A., 2000, *Rimsko vladanje u Istriji i Liburniji II*, Monografije i katalozi 10/II, Pula.
- Starac R., 1991, Antička keramika sa lokaliteta "Igralište" u Crikvenici, VinZbor, VI/1991., Crikvenica, 21 – 25.
- Vikić – Belančić B., 1971, Antičke svjetiljke u Arheološkom muzeju u Zagrebu, VAMZ, 5, Zagreb, 97 – 182.
- Wilkes J. J., 1969, *Dalmatia*, London.

"Igralište". In minor archaeological experimental excavations in 2004, carried out on the position of the same site by the Institute of Archaeology from Zagreb, the aim was to try to explain a long-term occurrence of accidental archaeological finds from the period of the Roman Antiquity on locations in the immediate proximity of the very archaeological site. Results from previous research, as well as from the archaeological excavations of 2006, showed the existence of an economic complex on the above mentioned location, as part of which a ceramics workshop was active, during the early phase of the Romanization of the Croatian coast. The find of a whole layer of deposited and later scattered (terraced) Roman ceramics, as well as an oven for the manufacturing of ceramics, confirmed our assumptions. A special contribution to realizations on the activity of a local ceramics workshop in the area of the site Crikvenica "Igralište" are the finds of a workshop stamp of the owner (or lessee) Sextus Metilius Maximus. The workshop was active from the second half of the 1st cent. B.C. until the end of the 2nd cent. A.D., and was part of a larger Antique economic and settlement complex, the name of which is not remembered throughout history, but the position has been preserved in the later toponym of the road station Ad Turres.

Summary

In the summer months of 2006, archaeological research was begun on the position of the site Crikvenica